

Dit is een post-peer-review, pre-copy bewerkingsversie van een artikel gepubliceerd in TSG – Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen. De definitieve, geauthentiseerde versie is online beschikbaar op: <https://doi.org/10.1007/s12508-018-0172-8>.

Naar een sectoroverstijgend Gezondheidsakkoord Limburg

Paulette Wauben-Penris en Paul Borm

Stakeholders in Zuid-Limburg hebben zich verenigd om te komen tot een Gezondheidsakkoord, met als doel de gezondheid en de participatiegraad te verhogen tot minimaal het landelijk gemiddelde. Aanleiding en verloop van het proces worden geschetst. Grote vraag blijft: komt de beweging op gang en is men in staat om voldoende gas te geven? Net als in het energieakkoord zijn de doelstellingen ambitieus en door geen enkele partij alleen te bereiken. De uitdaging is om te bewerkstelligen dat partijen sectoroverstijgend denken en samenwerken, en vasthouden aan gezamenlijk gemaakte afspraken.

We worden in Nederland steeds gezonder; (Zuid-)Limburg blijft achter

In het algemeen wordt de Nederlandse bevolking, en dus ook de Limburgse, steeds gezonder en neemt de levensverwachting toe, maar vooral de inwoners van Zuid-Limburg zijn minder gezond en leven gemiddeld genomen twee jaar korter dan die in de rest van Nederland. Ondanks vele inspanningen en interventies in de afgelopen jaren is het (nog) niet gelukt om deze achterstand in te lopen. De onderzoeksrapporten *Op zoek naar de Limburg-factor*¹ en *Op zoek naar de Euregio-factor*² geven mogelijke verklaringen voor de gezondheidsachterstand, zoals leefstijl, opvoedingssituatie, onderwijsniveau, inkomen, werkloosheid, en sociale en fysieke factoren.

Een economisch sterke regio en gezonde inwoners gaan hand in hand

Een gezondheidsachterstand heeft economische effecten, omdat een slechtere gezondheid vaak gepaard gaat met een slechtere maatschappelijke positie. Gezonde en vitale mensen zijn in staat meer bij te dragen aan de maatschappij en de economie, en hebben meer greep op hun leven dan ongezonde mensen.

Vele factoren beïnvloeden onze gezondheid. Natuurlijk zijn er (onveranderbare) biologische en genetische factoren, maar daarnaast zijn sociale determinanten en leefstijl van belang (die wel veranderbaar zijn). Participatie in de samenleving heeft positieve effecten op de gezondheid, zoals onder andere bekend is uit de Blauwe zones: gebieden waar mensen meetbaar langer leven³.

Deze factoren hangen samen met ons dagelijks leven. Wat we eten en drinken, waar we wonen, hoe we werken en hoe we onze vrije tijd doorbrengen kan zowel positieve als negatieve effecten op onze gezondheid hebben. Veel van deze effecten kunnen worden beïnvloed door beleidswijzigingen, bijvoorbeeld veranderingen in het beleid ten aanzien van landbouw, vervoer, werk en belastingen.

De Provincie Limburg en de Zuid-Limburgse gemeenten willen een trendbreuk bewerkstelligen in de gezondheid, vitaliteit en participatie van Zuid-Limburgers via de Sociale Agenda Limburg 2025⁴ en het regionale gezondheidsbeleid Zuid-Limburg 2016–2019⁵. Hierin speelt het concept van *positieve gezondheid* een belangrijke rol. Men wil ook toe naar het strategieconcept *Health in all policies*. Vooral arbeid en onderwijs worden gezien als kansrijke beleidsdomeinen voor de integratie met gezondheid.

Voor een trendbreuk moeten we massa maken

Er zijn vele mooie grote en kleinere initiatieven, die gericht zijn op gezonder leven (bijvoorbeeld DSM Vitality), gezonde jeugd (bijvoorbeeld Gezonde Basisschool van de Toekomst), participatie van alle Limburgers, enzovoort, en er is veel kennis en onderzoek bij de Universiteit Maastricht, Open universiteit en Zuyd Hogeschool. Deze initiatieven vinden echter meestal plaats op projectbasis, zijn subsidiegedreven, beperkt van duur en vaak kleinschalig. Zij leggen de basis voor de interventies, die dan veel langer moeten duren en breder dienen te zijn dan de projecten. Daarnaast kan geen enkele partij de benodigde trendbreuk alleen bewerkstelligen. Daarvoor zijn samenwerking en een brede maatschappelijke beweging nodig. Samen met Economische samenwerking Zuid-Limburg⁶ zijn stakeholders benaderd die de noodzakelijke beweging in de samenleving willen aanjagen, om met publieke en private partijen tot afspraken te komen om gezamenlijk bij te dragen aan de trendbreuk. Het idee hiervoor is ontleend aan het Energieakkoord, dat in 2013 landelijk werd voorbereid, en waar ook een trendbreuk en massa nodig waren om een nieuwe kijk op energie te realiseren.

Verbinden, verbreden, versterken, versnellen en verankeren

De initiatiefgroep heeft in april 2018 een stakeholdersbijeenkomst georganiseerd, waar de bestuurders van publieke en private partijen met elkaar in discussie gingen op basis van vier thema's, die waren gedestilleerd uit de ideeën die vooraf bij de deelnemers waren opgehaald: 1) jeugd, 2) wijk, inclusief ouderen, 3) arbeid en participatie en 4) burgers.

Er was veel enthousiasme en commitment om hiermee verder te gaan en er werden vele nieuwe verbindingen gelegd. De algemene conclusies van de bijeenkomst zijn:

- Ieders bijdrage is nodig.
- Iedereen onderschrijft het belang van aandacht voor de jeugd.
- Armoede en schuldsanering vormen een gemeenschappelijk aandachtspunt, dat raakt aan alle domeinen.
- Financiering moet ontschot worden.
- Gemeenten gaan op dit terrein samenwerken.
- Neem de burger serieus mee in alle ideeën en ontwikkelingen, en zorg voor een goede dialoog en een platform waarin dat mogelijk is.
- Werken in de wijk is belangrijk en biedt kansen.
- Werkgevers spelen een cruciale rol.
- Werk toe naar continuïteit. Bestendig en verspreid effectieve interventies.
- Samenwerken tussen verschillende domeinen en verschillende sectoren is cruciaal.

Bredere borging

Naar aanleiding van deze resultaten wordt momenteel de initiatiefgroep uitgebreid met een 'tweede schil' van partijen die nodig zijn om de maatschappelijke beweging te versterken. Naast provincie en gemeenten worden contacten gelegd met scholen, met verschillende typen bedrijven (grote en kleine; 'probleemhouders' en 'probleemoplossers'), met trekkers van initiatieven in de wijken, maatschappelijke organisaties, enzovoort, steeds weer met als doelstelling: verbinden, verbreden, versterken, versnellen en verankeren. Hoe kunnen we de mooie initiatieven verbinden en elkaar laten helpen?

Conclusie

De noodzaak voor intersectorale samenwerking wordt breed gedragen, maar is voor veel partijen echt een trendbreuk en heeft impact op hun bedrijfsvoering en financiering. We moeten allemaal uit onze comfortzone om enerzijds samen te werken met nieuwe partijen en anderzijds het 'projectdenken' los te laten. Voor een aantal partijen blijkt dat een lastige stap. De initiatiefgroep (al eens gekscherend 'gideonsbende' genoemd) hoopt een beweging in gang te zetten, maar die heeft geen strak begin- en eindpunt. Partijen doen mee omdat ze dat zelf belangrijk vinden.

Het oorspronkelijke idee was om toe te werken naar een convenant, maar de vraag is of dat het beste instrument is om de trendbreuk te bewerkstelligen. Misschien is een platform met gezamenlijke doelstellingen een betere vorm. *Learning by doing* voor iedereen!

Literatuur

1. Jansen M, Kuppens E. Op zoek naar de Limburg-factor. Maastricht: GGD Zuid Limburg; 2015. <https://www.ggdzl.nl/fileadmin/files/ggdzl/Documenten/Op-zoek-naar-de-Limburg-factor.pdf>.
2. Curvers N, Willems L. Opzoeknaar deEuregio-factor. Maastricht: GGD Zuid Limburg; 2018. https://www.ggdzl.nl/fileadmin/files/ggdzl/Documenten/Euregiofactor/Op_zoek_naar_de_Euregio-factor.pdf.
3. Poulan M, Herm A, Pes G. The Blue Zones. Areas of exceptional longevity around the world. Vienna Yearb Popul Res. 2013;11:87.
4. Provincie Limburg. Sociale Agenda Limburg 2025. Koers voor een vitaler Limburg. Maastricht: Provincie Limburg; 2015. <https://www.limburg.nl/onderwerpen/gezondheid/sociale-agenda-2025/>.
5. Wmo-raad Sittard-Geleen. Regionale Nota Gezondheidsbeleid 2016-2019. Geleen: Wmo-raad Sittard-Geleen; 2016. <https://www.wmoraad-sittardgeleen.nl/wp-content/uploads/2016/06/04-Bijlage-1-Regionale-nota-gezondheidsbeleid-2016-2019.pdf>.
6. ESZL. triple helix samenwerking van zuid Limburgse gemeenten, onderwijs en bedrijfsleven. Sittard: Economische Samenwerking Zuid-Limburg. <https://www.eszl.nl/wp-content/uploads/2018/05/Gezondheidsakkoord-Limburg-28032018-eindversie.pdf>